

Mag. Lidija Golc

Ivan Cankar, Novo življenje

Ivan Cankar, 1908, ponatis 2018
(obe izdaji Slovenska matica, Ljubljana).

100-letnica Cankarjeve smrti se nas je res dotaknila, na vseh straneh sveta in brez meja; težko je navesti vse dogodke, s katerimi se ga spominjamo, (ste že videli npr. razstavi v ljubljanskem Cankarjevem domu in Mestnem muzeju?), še posebej je letos zaživela Cankarjeva Vrhnika: razen tradicionalnega ogleda Cankarjeve spominske hiše, Poti Cankarjeve mladosti, spominkov, prireditev v novi knjižnici, izdaje bogatega koledarja, je izšel tudi šaljivi časopis Štanca izpod klanca.

Jeseni 2018 smo si lahko ogledali dva filma o Ivanu Cankarju in sicer dokumentarno-igrani film Amirja Muratovića *Cankar* in animirani dokumentarni film *Tisoč ur bridkosti za eno uro veselja* v režiji Dušana Moravca, pod scenarij katelega se je podpisal Matjaž Pikalo, ki je Cankarja tudi igral; avtorica animiranih delov je Anka Kočevar.

Ob začetku letošnjega šolskega leta nas je v Nedelji pozdravil uvodnik dr. Mihe Vrbinca Začenjamo na novo, v katerem navaja tudi Cankarja: »Ko človek shodi, se mu odpirajo korak za korakom novi svetovi, se mu razkrivajo, ga obsipujejo svetla bogastva. Želim nam, da izkoristimo vse nove začetke, ki jih srečujemo ali ki se nam ponujajo, da iz dneva v dan razkrivamo svetla bogastva okoli sebe.« – Svojo misel nadaljuje z naravnim napatilom na pedagoški optimizem. Ob stoti obletnici pisateljeve smrti je izšel tudi ponatis njegovega romana *Novo življenje*; roman o življenju umetnika (kiparja) Grivarja, ki se z družino vrne v domovino. Preden ga je bil napisal, je enajst let preživel na Dunaju, pred povratkom v domovino pa izdal ta roman (dokler je bil urednik založbe še njegov profesor Fran Levec).

Knjigi sta dodani antologijski spremni besedi: France Bernik predstavi pisateljevo sodelovanje s Slovensko matico: dokler jo je urejal pisatelj profesor Fran Levec, je z njunim sodelovanjem izdala deset Cankarjevih knjig. Vesna Mikolič pa raziskuje Cankarjeve sanje, vedno usmerjene »v konkretne družbene odnose, v sočutje, v življenje.«

Položaj umetnika na tujem Cankar v dunajskih letih upoveduje tudi s kiparjem Slivarjem v romanu *Tujci*, (1901); s študentom Lojzetom v romanu *Na klancu* (1902), slovenskega umetnika prikaže v romanu *Križ na gori* (1904); umetnika Grivarja pa v romanu *Novo življenje* (1908).

V času, ki ga Cankar preživi na Dunaju, sta nastali tudi povesti *Hiša Marije Pomočnice* (1907) in *Hlapec Jernej* in njegova pravica (1907) ter *Zgodbe iz doline šentflorjanske* (1908).

Novo življenje upoveduje umetnika, ki hrepeni po lepoti in čistosti; Grivar išče in najdeva smisel, ko razmišlja o trpljenju, odpuščanju in ljubezni.

Roman v osmih kratkih (le oštevilčenih) poglavjih niza Grivarjeva srečanja z znanci, njegove pogovore in refleksije. S svojim visoko kultiviranim jezikom, s hrepenenjem, s simboliko je pisatelj tudi v tem romanu prepoznaven. Sporočilno jedro tokrat morda najbolj izrazito

izpove v šestem poglavju, v vložni zgodbi o grbcu. Ob njegovem rojstvu mati umre, otrok, Vid po imenu, pa preživi, postane kralj in zapovednik svoji okolici, razdira srečne zveze in se tega ne kesa, svoje grbe pa se sploh ne zaveda, razen ob svoji smrti. Neobičajno zgodbo pripoveduje Grivarju in njegovi družini znanec Lavrin, ki jo na koncu tudi razloži: »Kralj je, kdor ne ve, da je suženj. Spoznaj ob rojstvu, da si grbec, pa boš ceste postal do konca dni.«

Grivar jo razloži drugače: »... Med pleča si dal vest in grbo si jo krstil – dokler je ne občutiš, bodi kralj. A ti ... ti lažeš, da je ne občutiš ... zlagano je tvoje kraljevanje.«

Jerman iz tega romana pa zgodbo razloži takole: »Živi, kakor je ukaz v tebi samem, da živiš. Nikar ne priznaj svoje grbe; in če jo poznaš, je ne priznaj. Če je drugi ne opazijo, toliko bolje. Dokler je ne opazijo, dokler hodiš pokoncu, ubijaj smehljaje: ne boj, se brate.«

A zadnjo besedo ima vseeno Grivar: »Na srce niste mislili, to je vse.« Ko se Lavrin poslavlja, si ne more kaj in še pripomni: »... vsak ima svojo grbo med pleči in je nikoli ne spozna do dobrega – sebi na srečo, drugim na žalost.«

Tragičnost življenja za Grivarja kljub nezavedanju grbe ostaja; bivanjski smisel pisatelj išče in odkriva v Božji milosti, odpuščanju, v ljubezni.

Viri

Cankar (2018). Slovenski filmski center. Dostopno na: <https://www.film-center.si/sl/film-v-sloveniji/filmi/4004/cankar/> (1. 3. 2019).

Dokumentarec o Ivanu Cankarju, izjemnem intelektualcu, ki pa je znal biti tudi težaven (2018). Dostopno na: <https://www.rtvsl.si/kultura/film-in-tv/dokumentarec-o-ivanu-cankarju-izjemnem-intelektualcu-ki-pa-je-znal-bit-tudi-tezaven/463569> (1. 3. 2019).

Štanca izpod klanca (2016). Dostopno na: <https://www.visitvrhnika.si/si/novice/2016/05/113-Stanca-izpod-klanca> (1. 3. 2019)
